

Ritualets genkomst

– orientalsk kampkunst og vestlig ungdom

Af Hans Bonde

Da "den gule bølge" i 1970'erne for alvor begyndte at få tag i de unge fyre med karate o.lign., var der mange pædagoger der gøs: Hvad bliver resultatet af denne japanske hjernevask? Men med berøringsangst kommer man ingen vegne, pædagogikken må starte der hvor de unge er.

En artikel om genritualiseringens nødvendighed og de orientalske kampkunstners potentiale for danske unges identitetsudvikling.

Brian var lidt urolig og rastløs den dag. Det startede med, at han kom for sent i skole. Men han var nu ikke gået glip af noget. Læreren var lige så kedelig som han plejede at være og nu skulle de til at høre om andengradsligninger. Heldigvis kunne man få sig en smøg i frikvarteret, men i dag kom Brian op at slås med ham den tykke fra parallelklassen. Av det gjorde nas, men nu skete der da noget. I timen efter blev han og Jens smidt udenfor, da lærerens stol havde løse skruer og "uheldigvis" faldt fra hinanden. Om aftenen gik Brian for tredje gang sammen med Jens hen til karateklubben. Iklædt rene hvide dragter gik de ind i salen med et buk. Ingen sagde noget. Da træneren kom, bukkede de for ham og sagde "oss". Nu satte eleverne sig på lige linje overfor træneren. Med rank ryg sad de og mediterede indtil det gjaldede gennem rummet: Yame! Alle åbnede øjnene med et sæt og bukkede for træneren. Efter to timers koncentreret træning gik Jens og Brian sved-

dryppende, rolige og forløste ud i badet".

For en tilhænger af ungdomsoprøret virker Brians adfærd paradoksalt grænsende til det skizofrene. Hvordan kan han i den grad virke nedbrydende for enhver disciplin i skolen, for dernæst frivilligt at underkaste sig den barske tugt i karate? Her har alle vi moderne progressive lærere bekæmpet spanskrøret og den sorte skole, og hvad får vi for det: Ballade og kaos, mens en eller anden autoritær karatefreak formår at kontrollere elevernes hjerneblæste bevægelser ned til mindste detalje time efter time? Det er fandme uhyggeligt du! Og hvad bliver resultatet af den japanske hjernevask? Små fanatiske robotter med kolde dræberblik og viden om, hvordan man bedst kan molestere kammeraterne i skolegården.

Dette var nok den mest udbredte reaktion blandt pædagoger, da den orientalske kampkunst i løbet af 1970'erne for alvor begyndte at få tag i drengebørnene og de unge mænd. Inden jeg diskuterer det rimelige i

denne holdning er det på sin plads nærmere at beskrive den orientalske bølge i sin bredde.

Den orientalske bølge

Fascinationen af det eksotiske hører vor moderne kultur til. Igennem dette århundrede har f.eks. kunsten og dansen været inspireret af indslag fra latinamerikanske, afrikanske og mellemøstlige kulturer. I tiden efter anden verdenskrig har det især været orienten, der har været inspirationskilde for vesterlandske grænsesøgere. Det startede med ungdomsoprørets og rockkulturens fascination af indiske guruer, hallucinogene stoffer og klange fra Ravi Shankars sitar. The Beatles' omvendelsesrejse til deres indiske vismand er i denne sammenhæng blevet en klassiker. Det lange hår, de løstsiddende klæder og det afklaret rolige meditative look blev en vigtig del af hippiebevægelsens profil. I filosofiske kredse diskuteredes zenbuddhismen og dens dybe udfordring til den vestlige forblændethed af hjernen og logikken.

Men som det ofte går med samfundskritiske bevægelser blev hippierne og ungdomsoprøret på det ydre plan bekæmpet af "the establishment", mens der samtidig foregik en integration af kritikken i det brede samfundsliv. I 1980'ernes mere strømlinede samfund blev f.eks. fascinationen af det orientalske mondænt i forretningslivet. Enhver karrierebevidst erhvervsmand måtte nu læse samuraien Musashis bog om strategi fra 1645, for var det ikke traditionen fra samuraierne, som udgjorde ryggraden i den japanske økonomis forbløffende succes efter anden verdenskrig? I færdigpakket form kunne det vestlige publikum nu nyde det eksotiske gys fra de fremmedartede og fascinerende japanere i filmene "Shogun" eller Kurazawas "De syv samuraier". Det meditative element blev efterhånden udformet således, at selv det mest stressede vesterlandske menneske kunne være med, i små doser og til afstressning eller læsetræning. Den orientalske bølge slog i særlig grad ind over kropskulturen. Kvinder begyndte nu at dyrke yoga og afspænding i 100.000'vis, mens unge mænd allerede i 1970'erne for alvor begyndte at dyrke judo.

I starten af vort århundrede var den japanske selvforsvarsmetode jiu-jitsu blevet introduceret i Danmark. Jiu-jitsu fascinerede ved at være en selvforsvarsteknik, som gjorde det muligt for en relativt svagere og mindre person at afvise en voldsmands angreb. Jiu-jitsu blev og bliver derfor ofte dyrket af kvinder, som f.eks. ønsker at kunne forsvare sig mod voldtægt. Efter 2. verdenskrig udspaltedes judo efterhånden af jiu-jitsu. Judo er en form for jiu-jitsu, hvor de farlige teknikker er fjernet, hvorfor man kan konkurrere i judo.

Hvor judo i løbet af 60'erne dominerede det orientalske kampkunstmarked blev karate i løbet af 1970'erne en alvorlig konkurrent. Hvor man i judo hovedsagelig kaster sin modstander på ryggen, bruger man fortrinsvis slag i karate. Det vil sige i mange former for karate slår man ikke igennem, men markerer kun. I løbet af 1980'erne blev karate udfordret af den koreanske kampkunst taekwondo, hvor man sparker på bestemte, beskyttede dele af kroppen. I dag er der ca. 10.000, som dyrker judo, jiu-jitsu eller ju-jutsu. Andre 10.000 dyrker karate, mens der ligeledes er ca. 10.000, som dyrker taekwondo.

Judo er efterhånden blevet en international konkurrencesport med millioner af udøvere i og udenfor Japan og er siden 1964 blevet optaget på det olympiske program. I danske judoklubber er fagterminologien stadig japansk og ritualerne intakte, men de sporadiske elementer af noget eksotisk, er blevet næsten helt erstattet af konkurrencer, points og medaljefag. Dette gælder også i en vis udstrækning taekwondo og karate, som dog begge har haft større modstandskraft overfor sportificeringen. Kampkunster som den japanske aikido og den kinesiske tai chi har næsten helt holdt sig fri af sportificeringsprocessen og kan nærmest karakteriseres som meditation i bevægelse. De tiltrækker mere blide mandetyper og en del kvinder.

Drømmen om samuraien

"Han stirrede mod krattet, som måneskinnet havde oplyst. Pludselig skar et ulvehyl gennem natten. Han følte en svag rislen ned ad ryggen ved tanken om, at hylet måske

stammede fra en rødhud, som i løbet af få sekunder ville affyre sin dødbringende pil imod ham.”

”Efter at have afsendt sin kastestjerne mod det sovende menneske, fornemmede han gennem øjenkrogen, hvordan en svag krampe gik gennem shogun’ens krop. Giften havde virket. I samme nu blev der blæst alarm på borgen, og han forsvandt lynsnart gennem vinduet. Vagterne søgte overalt. Kun ét sted havde de overset: I voldgravens vand lå han lydløst og trak vejret gennem et rør.”

Cowboyen og ninjaen tiltrækker os ved hjælp af de samme virkemidler: Spændingen, nattestemningen, kampen mand imod mand og faren for en pludselig død. Hvor cowboyen i min barndom var den store helt, er han i dag afløst af nye idoler som ninjaen, den japanske skyggekriger, som i en mørk dragt og ved hjælp af ufatteligt snedige våben dukker op ud af intet og gennemfører opgaver i det skjulte for igen at forsvinde i den blå luft. Drengenes idoler er rykket mod øst, mod den opgående sols land.

Der er et stort element af mode i den orientalske kampkunst. Det er hele tiden det ukendte og nye, som trækker folk til huse. I øjeblikket er den såkaldte ninjutsuka, en ”japansk skyggekriger”, ved at vinde frem. Den mest populariserede udgave af dette fænomen er de ”Teenage mutant hero turtles”- tegnefilm, som til stor fornøjelse for de mindste (og deres forældre) ruller over skærmen hver fredag eftermiddag. Man kan købe ninjapizza og ditto tandkrus, og ved de nyligt afholdte fastelavnsfester udkonkurrerede ninjaen selvste Batman.

For nutidsdrengen bliver samuraien den fremmedartede og alligevel genkendelige helt. Han er urørlig og indstillet på at forsvare sin ære. For den er han villig til at gå i døden. Samuraien er ene, men stærk. Han er en overlevelsesmaskine, som bag rustningens panser og med sværdet i hånd er i stand til at forsvare sig i alle situationer. Samuraien bestemmer over liv og død. Han er loven, og alle må følge hans vilje. Hvis vi sammenligner en dansk skoledrengs liv med en japansk samurai-søn fra 1600-tallet, er der markante forskelle. Ved fem-års alderen fik krigerdrengen ved en højtidelighed overdraget sit første lille sværd, og i skolen hav-

de han lige så meget undervisning i kampkunst som i de boglige fag. For eksempel blev samuraidrengene undervist i bueskydning, sværdfægtning, jiu-jitsu og i at svømme i rustning.

Svaret på hvorfor moderne drenge drømmer om samuraien skal søges i os selv. Det, vi savner i vores moderne, travle liv, drømmer vi os til gennem fortællinger fra fjerne egne og fjerne tider. Det liv, vi lever i dag, er præget af bogligt slid ved skolebænken, ved maskinen eller bag et skrivebord. Time efter time sidder vi uden at bevæge vores krop. Det mest sindsoprivende højdepunkt på dagen er at slippe helskindet over fodgængerovergangen.

Har alle drenge (og piger) til alle tider ikke haft behov for at drømme sig ud af deres egen identitet ind i spændende, farverige og fascinerende verdener? Er dette ikke potentielt en samfunds- og selvkritik, som kan være udviklende for et menneske, som føler sig fastlåst i sin egen identitet?

En moderne pædagogik må tage børnenes og de unges drømme alvorligt, også selv om de umiddelbart strider mod lærerens forestillinger om hvad der er progressivt. Enhver pædagogik må starte der hvor eleverne er. Børns og unges sprog er i høj grad kropssprog og for at kunne kommunikere bredt må pædagogen forstå dette kropssprog, også når det gælder om den type nonverbal kommunikation som hedder orientalsk kampkunst. Hvem ved, måske kunne også pædagogen få udvidet sin horisont, så der blev åbnet op for flervejskommunikation? Måske er det i lige så høj grad vort eget fortravlede, vindtørre og oververbaliserede liv, som det er de overspændte drengefantasier som står til diskussion. En indlevet holdning til kampkunst kunne tage sit udgangspunkt i vores egen barndoms drømmebilleder. Vores tidlige liv med Tarzan og Superman, og måske fortsatte interesse for japansk film, taoisme, zenbuddhisme, yoga, meditation, mv.

At indleve sig i drengébørnenes verden bør dog ikke ske kritikløst. Der er mange negative aspekter ved den orientalske kampkunst, men først når man taler kampkunstens sprog bliver man hørt, og først da bliver kritik troværdig. Til forskel fra f.eks. fodbold kan en instruktør i orientalsk kampkunst godt slippe af med ikke at skulle

forklare sin undervisning. Der ligger en dyne af autoritetstro over kampkunsten, som gør at charlatan'er uden dybere forståelse kan få unge mennesker til at udføre slaveri hver anden aften: 50 armbøjninger på knoerne nu! Ud og løb 10 kilometer i slut og sne på bare tær! Sådanne historier har fundet sted og finder stadig sted. En kritisk pædagog kan stille spørgsmålstegn ved en sådan kadaverdisciplin, men vil først blive hørt, når han forstår kampkunstens fascinerende sider.

En kritisk indfaldsvinkel til kampkunsten kan være, at fastholde en sontring mellem et mytisk og et reelt plan. Nogle få meget forvirrede og rodløse drenge blander disse planer sammen, så den orientalske kampkunst bliver en stærk og ukontrollabel kraft i deres hænder. De tror et kort øjeblik, at det kan lade sig gøre at opføre sig som en rigtig japansk ninja i det 20.ende århundrede. Deres fantasi bryder brutalt ind i virkeligheden, hvilket kan få katastrofale følger for deres medmennesker og deres egen fremtid. For at hjælpe disse drenge (og deres omgivelser) er det vigtigt at lære dem at skelne mellem fantasi og virkelighed.

Først og fremmest må man gøre sig det klart, at selve forestillingen om at kunne genskabe eksotiske fortidsfigurer i nutiden er falsk: Det fremmedartede er aldrig den "ægte vare". Den kultur, som eksotiseringen henter mytestof eller bevægelsesformer fra, er enten fortidig virkelighed og/eller en nutidig fremmed kultur, som aldrig lader sig genskabe. Historien gentager sig ikke og kulturer kan ikke overføres intakt. Assimilationen af en fremmed kropskultur kan siges at være fuldbyrdet i det øjeblik, der ikke længere tænkes på den som noget eksotisk, den er blevet del af det ubevidste arvegods, som man kalder traditionen. Indlemmelsen i traditionen betyder på én og samme tid, at det, der tidligere ansås for eksotisk er blevet accepteret efter en tilpasningsfase, men samtidig er dets "farlighed" og fremmedartethed gået tabt. Med denne assimilationskultur som baggrund kan der så udspille sig nye dramaer af forargelse og fascination overfor nye eksotiske udtryksformer.

Når vi kigger samuraien lidt nærmere efter i sømmene, ses det hvorledes en overførsel af centrale elementer i hans liv strider

frontalt mod en vesterlandsk etik. Fastholdelsen af at der i drengefantasien er tale om et mytisk plan, kan ske ved en afromantisering af samuraiens virkelighed: Samuraiens gerning var et krigerhåndværk. Hans job var at dræbe andre mennesker. Den japanske krigerstands idealer byggede på en kolossal dyrkelse af manden og en japansk maskulin krigermoral. Selvfølgelig kan det være værdifuldt at kunne udholde smerte og at være modig, men samuraierne havde deres helt egen fortolkning af, hvad mod og udholdenhed ville sige. F.eks. blev det anset for meget ærefuldt for en samurai at begå selvmord ved at stikke en kniv i maven og føre den opad i kroppen, og man måtte helst ikke vise smerte, mens man gjorde det! Det var også helt almindeligt at dræbe krigsfanger, som man foragtede, fordi "rigtige mænd kæmper, til de styrter". Endelig blev fjendens hoveder i reglen afskåret efter slagene, og taget med som bevis på, hvem og hvor mange fjender, man havde dræbt.

Samuraien var altså normalt ikke særlig menneskekærlig, men faktisk heller ikke særlig fri eller selvstændig, sådan som vi drømmer om ham. Ordet samurai betyder "den som tjener", og samuraierne var underlagt deres herrer, som ejede rismarkerne og udgjorde den egentlige herskende klasse i Japan. Indtil 1600-tallet hændte det af og til, at samuraien fulgte sin herre i graven, når herren døde, eller begik selvmord, hvis han faldt i unåde hos herren. En samurais rettigheder overfor en almindelig japansk borger ville overført på danske forhold betyde, at en major i hæren havde ret til at dræbe "Brians" mor. Det eneste som krævedes efter en sådan handling var, at samuraien rapporterede (u)døden til den lokale politimester, og forklarede, at han havde følt sig forulempet af vedkommede, som f.eks. havde stødt ind i samuraiens skede, som bar hans hellige sværd.

Det mystiskes tiltrækningskraft

Unge vestlige mænds og drenges fascination af den orientalske kampkunst følger mindst to spor. For det første tiltrækkes de af samuraien som vist ovenfor. For det andet bjergtages de af nogle dybere filosofiske lag, som

de kun langsomt indvies i. Disse lag stammer fra japanske zenbuddhistiske munke, som fra omkring år 1600 medvirkede til at gøre kampkunsten til en vej til mental udvikling. Hvor det år 1600 gjaldt om at dræbe en ydre fjende, blev det nu mere og mere betydningsfuldt at dræbe de hæmmende, aggressive og egocentrerede kræfter i én selv. Denne udvikling modsvarede samfundsmæssigt af, at de mange borgerkrige i Japan fra omkring år 1600 afløstes af en lang fredsperiode. Kort sagt, en pædagogik overfor den fremvoksende kampkunst, kan tage sit udgangspunkt i dennes egne rødder: Det drejer sig ikke om at besejre så mange som muligt, men at udstråle så megen ro og indre styrke, at man ikke bliver udfordret eller overfaldet.

At en aktivitet ender på DO betyder på japansk, at den er udtryk for en VEJ til mental udvikling, i judoens tilfælde "mildhedens vej". Ordet "do" kan sammenfatte den store omvæltning, som den japanske kampkunst gennemlevede i tiden efter år 1600. Krigskunster som kenjutsu (sværdfægtning), kyujutsu (bueskydning), iaijutsu (kunsten at trække et sværd op af skeden), sumo (traditionel japansk brydning) og aikijutsu (kunsten at besejre en modstander ved at harmonisere sine bevægelser til dennes angreb) blev efterhånden omskabt fra krigskunst til "veje" til at modne sig mentalt. Endelsen "jutsu" som betyder "teknik" blev nu fjernet og erstattet af ordet "do", "vej". Således blev jiu-jitsu i slutningen af forrige århundrede omdøbt til judo, aikijutsu i 1940'erne til aikido og karate i 1920'erne til karatedo. Alle de japanske kampkunster som ender på "do" sammenfattes i begrebet BUDO, kampens eller krigens vej.

Ordet "do" er et vidnesbyrd om, i hvor stor gæld den japanske kampkunst står til kinesisk filosofi. Oprindeligt stammer det fra den kinesiske, taoistiske filosofi, hvor "do" hedder TAO. Pioneren bag udviklingen af fransk judo, japaneren Kawaishi, udtrykker forholdet mellem at træne udelukkende for konkurrence og for mental udvikling på denne måde: "Championens glansperiode er ovre på omkring ti år, men mesterens...skal vare hele livet"

I Vesten sammenkædes sportslig succes med et vist mål af selvhævdelse. Når en fy-

sisk aktivitet anskues som en (østlig) VEJ, ændres perspektivet grundlæggende. Målet er her at sætte det bevidste jeg ud af kraft. Jeg'et bliver i orientalsk filosofi nærmest set som en hindring for den perfekte idrætsudøvelse. Judo som vej handler om at reagere intuitivt. Målet er at kaste modstanderen uden på forhånd at have planlagt det. Det er, som om kastet kommer ud af intet. Der er ikke en hårsbred, ikke en tanke mellem ide og handling.

Det kan måske virke selvmodsigende, at budo'ens højeste mål er harmoni. At kæmpe bygger tilsyneladende på en stærk adskillelse af to modstandere, som indædt ønsker at besejre hinanden, men netop i kampens hede kan følelsen af enhed med modstanderen opstå. Han er et spejl, som viser én de svage sider, man har, og hjælper én med at udvikle sig. Når man kastes, har man lært, at éns balance i en bestemt stilling er for dårlig. Når man angriber, og modstanderen blot giver efter, drejer rundt og kaster én med ens egen kraft, smelter man et kort øjeblik sammen med ham. Uden modstander ingen kamp og dermed ingen udvikling.

De to partnere i japansk kampkunst hedder UKE og TORI. Umiddelbart kunne man tro, at "uke" betyder den, som taber eller giver, mens "tori" er den, som vinder eller tager. Men ordret oversat betyder "tori" DEN SOM TAGER og "uke" DEN SOM MODTAGER. Begge får altså noget ud af processen, selv om den ene kaster, og den anden kastes (oversættelsen af disse japanske ord er foretaget af den japanske tolk Eiki Ishizaki). En vestlig pædagogik i forhold til den orientalske kampkunst kan tage sit udgangspunkt i den dybe respekt for modstanderen, som er en del af kampkunstens filosofiske grundlag. Sagt på anden vis. Når "Brian" affyrer et taekwondospark mod en anden elev i skolegården, kan han tilrettevises med henvisning til hans egen orientalske inspiration: "Jamen Brian, hvor er respekten for modstanderen henne! I øvrigt ved du godt, at du kun i ekstremt selvforsvar må bruge dine færdigheder udenfor dojen" (japansk træningssal).

Når en elev i den traditionelt dyrkede japanske kampkunst (budo) har erkendt, at kampen bygger på de to kæmpendes momentane sammensmeltning, kommer det

næste trin i hans udvikling. Han forventes nu at få en bredere følelse af menneskets enhed med alle medmennesker, planterne, jorden, havet, ja hele kosmos. Begrebet MUSHIN (tomhed) skal ikke forstås i ordets vanlige danske betydning, som en følelse af ligegyldighed og mangel på mening. Tværtimod kan man netop opleve meningsfylde, når man stopper den kværnende tankestrøm. Mange vesterlændinge er bange for tomheden og propper hovedet med budskaber og billeder fra aviser, tv, video og tegneserier.

I bogen ILLUSTRATED KODOKAN JUDO, som blev udgivet fra judoens hovedsæde i Tokyo i 1955, beskrives det højeste stadium, et menneske kan nå, på denne måde:

”Det er en harmoniens, fredens og kærlighedens verden, eller en absolut eksistensform, i hvilken, som buddhismen lærer os, selvet og universet er ét, og hvor vi selv og andre smelter sammen. Det repræsenterer et højdepunkt i orientalsk filosofi, det legemliggør kristendommens høje idealer, og det er menneskehedens højeste princip.”

Anskues japansk kampkunst som en vej til udvikling af krop og sind, er målet ikke i første omgang at erobre noget ydre, men at skabe en udvikling i menneskets indre. Resultatet, hvad enten det opgøres i centimeter, gram, sekunder eller points, er mindre i fokus end den PROCES, som fører til resultatet. ”Det er ikke hjergets tinde, der er livgivende, det er dets sider og skrænter. Det er her tingene vokser.” Eller anderledes udtrykt, det er i selve judokampen, at mennesket kan vokse mentalt, ikke ved at klæbe sig til ydre skulderklap som medaljer, rekorder og mesterskaber.

Det er vigtigt at fremhæve, at beskrivelsen af den japanske kampkunst selvopfattelse er romantiserende og bygger på dennes egen selvforståelse. F.eks. blev kampkunsten brugt til den fascistiske mobilisering i 1930'ernes Japan på trods af alle smukke pacifistiske hensigtserklæringer. Dette roker dog ikke ved filosofiens skønhed og tiltrækningskraft på det abstrakte plan. Den orientalske kampkunst er som en skarpslebne økse. Brugt konstruktivt kan den kløve træ i metermål. Brugt negativt kan den dræbe mennesker. I sig selv indeholder øksen lige så lidt som kampkunsten nogen mo-

ral. For at lede de stærke energier ind i opbyggelige baner må moralen tilsættes.

Menneskets energi og centrum

Sætninger som ”han er fuld af energi” eller ”hun flyder over med energi” henviser til, at et menneske kan have meget eller lidt indre kraft at arbejde med. Nogle gange føler vi os trætte og energiforladte, andre gange sprængfyldte med energi. Fjernøstlige folkefærd som japanere og kinesere kender naturligtvis også til disse følelser, og hos dem er der foregået et forsøg på at definere dem. Forestillingen om ki-energi er kommet til Japan fra Kina, hvor den spiller en vigtig rolle i filosofi og lægevidenskab. I Vesten forstås menneskekroppen som en blanding af fast stof som knogler og muskler, og flydende stof som blod og vand. I modsætning hertil opfattes hele kroppen i traditionel kinesisk og japansk lægekunst som energi i konstant bevægelse. Forskellen på kroppens massive og bløde dele er, at i f.eks. en skulderknogle bevæger energien sig langsommere end i en lunge.

Kineserne kalder den pulserende, energi ”chi”, hvilket på japansk bliver KI. Sygdom ses som et udtryk for, at energien er blokeret, og derfor ikke kan bevæge sig frit i organismen. Ved hjælp af akupunktur nåle eller fingertryksmassage på akupunkturpunkterne, stimulerer den kinesiske læge energien til at bevæge sig uhindret, hvorved helbredelsen kommer i gang.

Oversætter man ”ki” til ordret dansk betyder det både ”luft” og ”livskraft”. Ifølge den kinesiske lægekunst kan mennesket ved hjælp af åndedrætsøvelser kombinere den luft, der indåndes, med en indre livskraft, som tilsammen udgør en vital energi, der er brændstof i livets opretholdelse. Ud over gennem vejrtrækning modtager mennesket ki fra jorden under os, fra himlen og gennem indtagelse af føde. Ki oplagres under dyb søvn og afspænding, mens stress og konstant anspændthed hæmmer skabelsen og cirkulationen af ki.

Den traditionelle japanske kampkunst-mester lader sin opmærksomhed hvile i kroppens tyngdepunkt, tre-fem centimeter i

lige linje under navlen, midt inde i kroppen. Dette punkt er ki-energiens bolig og hans psykiske og fysiske centrum. Punktet hedder TANDEN, og kaldes også "energihavet". (Tanden udtales med hårdt "d" og med tryk på anden stavelse.) Det ligger i et større område, kaldet HARA, som strækker sig fra ribbenenes nederste kant til bækkenets begyndelse. I fysiologisk forstand kan "hara" defineres som hele "maveregionen". Heri finder vores fordøjelses- og forplantningsfunktioner sted, og her er kroppens tyngdepunkt placeret.

Ideen bag haracentrering er, at man herved skal føle sig rolig selv i de mest stormfulde situationer, og ikke behøver at klæbe sig til ydre bekræftelser og statussymboler for at føle sig tilpas. Er man rodfæstet i hara skal ki-energien kunne flyde frit fra energicentret ud i lemmerne. Haracentrering skulle kunne medføre, at energien ikke er koncentreret i hovedet. Herved opnår man angiveligt, at sindet tømmes for udefra kommende tanker, og man kan handle helt frit i situationen. At "have hara" har mange betydninger, f.eks. at være modig. En japansk far, der ser sin søn falde og slå sig, kan råbe: "Hara hara" til ham, hvilket betyder, at sønnen skal opnå ro ved at koncentrere sig om sit center. Hans opmærksomhed fjernes herved fra den ellers altopslugende smerte. Er man blevet skadet, er det en meget brugt teknik i japansk kampkunst at ånde dybt og koncentrere sin smerte i maveregionen. Smerten formindskes, og man undgår at krampe musklerne sammen i den skadede kropsdel. I den oprindelige japanske kultur var hara sindets sæde. Derfor slukkede samuraien livsgnisten ved en kniv i hara. Harakiri var ødelæggelse af sindets bolig.

Mange vestlige mennesker går rundt med en konstant opspændt bug (i daglig tale kaldet "maven"). Når andre mennesker ser os nøgne, trækker vi maven ind, fordi vi skammer os over vores runde maver. Dette hænger sammen med, at den indtrukne mave ses som et tegn på selvbeherskelse, mens den udspilede mave ses som et tegn på ubeherskethed. Man kan f.eks. ikke styre sin trang til konstant at hælde i sig. Vores skønhedsidealers tilsiger os, at en stram mave er flot, og mange mennesker går fra den ene slankekur til den anden for at opnå det ef-

tertragtede slanke udseende. Stramme bukser og bæltter sammen med mediernes billeder af hyperslanke fotomodeller er med til at forstærke dette ideal, som signalerer selvbeherskelse. I modsætning hertil vil jeg hævde, at stort set alle mennesker som ånder dybt, også runder maven. Tendensen til at fokusere på hara i japansk kultur medfører, at tendensen til at spænde maven op ikke har haft stor betydning. Tværtimod har den runde mave været dyrket som et symbol på kraft og ro.

Den moderne vestlige selvbeherskelse manifesterer sig ved muskelspænding og et fladt overfladisk åndedræt. Denne emotionelle stivnen er den fysiske side af den vestlige mands mod. Man "bider tænderne sammen" og "mander sig op" på denne måde. I modsætning hertil udviser den japanske kampkunsts idealmand sit mod gennem at trække vejret dybt og undgå overdreven spænding. Der er efter min mening tale om en mere subtil form for beredskab, som kan benævnes selvbestyring fremfor den vestlige selvbeherskelse. I vor egen kultur har vi i øvrigt traditioner, der minder om den japanske kampkunsts fokusering på relativ afspænding og dybdeåndedræt. I 1904 udgav den danske gymnastikpædagog I.P. Møller hjemmegymnastikbogen "Mit system", som hyldede et mandeideal, der byggede på de samme to principper. Bogen solgtes i store dele af verden i 1/2 million eksemplarer. Møller var tilsyneladende ikke inspireret af den japanske kampkunsts ideer. Men kendte i hvert fald i en senere alder til "hindu-yogi-åndedrættet" (Møller, 1914, s.62).

Et andet centralt begreb i japansk kampkunst er "kiai", som betyder koncentration af ki og udladning af ki i en aktivitet. "Ai" betyder harmoni eller forening, og kiai er evnen til at lade sin energi smelte sammen med modstanderens. Kiai er tæt knyttet til åndedrættet, og rent fysisk foregår kiai ved, at en stor mængde luft bevæger sig op fra lungernes dyb ud gennem munden, hvorved luften passerer stemmebåndet. Herved fremkommer der ofte et skrig, hvilket har givet anledning til, at kiai opfattes som selve skriget. Kiai er dog ikke skriget, men skriget er et resultat af kiai, energiexplosionen, som bølger fra hara ud i hele kroppen.

For at få kiai til at fungere skal man føle, at man ånder med maven. Det skrig, som kan følge af kiai, skal ikke fornemmes, som om det kommer fra halsen, men fra punktet "tanden", nogle centimeter under navlen. Indenfor vestlig sport findes der også eksempler på brug af kiai. Vægtløfteren, der spontant udstøder et skrig, netop som han starter på at løfte sin tunge byrde, er et eksempel på vestlig kiai. Fægteren som uden at tænke over det angriber med et skrig, er et andet. Når man løfter en tung genstand eller laver et andet stykke krævende fysisk arbejde, giver man af og til bevægelsen kraft ved en dyb indånding, som udåndes i et skrig. Dette hænder også ofte for fødende kvinder.

Forestillingerne om ki, kiai og hara er for mig at se vigtige udfordringer til vores vestlige virkelighedsbillede. Drenges fascination af disse begreber udgør en kilde til udvikling, som også pædagogen kan øse af. Deres virkefelt begrænser sig ikke til kampkunstens domæne, men vedrører alle sider af menneskelivet.

Informalisering

Hvis vi igen vender os mod den danske virkelighed, er det grundlæggende spørgsmål: Hvorfor tiltrækkes drenge og unge mænd af orientalsk kampkunst? Brikker til denne mosaik er lagt i form af behovet for at søge det mystiske (munken) og almagten (samuraien) i et samfund, som ofte byder på sansfattigdom og afmagt. En tredje brik kan findes i ungdomsoprørets og antipædagogikkens kølvand. Ungdomsoprøret brød et autoritært samfunds ritualer ned. Skolebørnene skulle nu opdrages til at blive borgere i et demokratisk samfund. De måtte sige "du" til deres lærer og tiltale hende ved fornavn. Revselsesretten forsvandt, og man behøvede ikke længere at stå på række, når man mødte. Udenfor skolen afskaffedes eller nedtonedes mange af den kristne kirkes overgangsritualer ved fødsel, giftermål eller død. Skilsmisseprocenten steg, den "fri" kærlighed brød ud i lys lue. Manglen på klare grænser og regler gjorde, at mange børn blev grænsesøgende i en grad, der var ved at drive dem selv og forældrene til vanvid.

Ungdomsoprøret var fantastisk vigtigt i

kampen for at nedbryde gamle, stivnede og autoritære ritualer. Hvad det kneb med var at sætte nye i stedet. Ritualer blev i sig selv lagt for had. Barnet blev skyllet ud med badevandet. Nye ritualer opstod dog sporadisk f.eks. indenfor rockkulturen, hvor et tusindtalligt publikum badede sig i lyden fra elektriske guitarer og i ekstase hyldede karismatiske rockidoler. Alt dette foregik (og foregår) tilsyneladende trods alt for udisciplineret og kaotisk for en stor del af ungdommen, som søgte mod mere håndfaste ritualer.

Ungdomsoprøret skal ikke have hele æren eller skylden for afritualiseringen. F.eks. startede allerede reformationen på en nedrivning af katolicismens mange ritualer, således at protestantismen tenderede mod at blive en udtørret ord- og mytereligion uden særlig mange meningsbærende handlinger. Sækulariseringsprocessen, som er foregået med stor hast gennem de sidste 100 år, har bidraget til, at selve denne afritualiserede protestantiske religion trænges tilbage. Herved forsvinder den traditionelle religions rolle som identitetsfokus og skaber af fælleskab, mening og tryghed gennem op-højede og uangribelige dogmer og etiske rettesnore for den enkeltes livsførelse. Selve det centrale protestantiske initiationsritual ved overgangen fra barndom til voksenalværelse, konfirmationen, er ved at degenerere til en regulær gavebod. Jeg skal ikke begræde, at den småborgerligt-bornerte udgave af kristendommen er på retur, men den "rationelle", kalkulerende, livsførelse, som er trådt i dens sted, er ikke noget prisværdigt alternativ.

Længe inden ungdomsoprøret brød igenem var der foregået en gradvis "informalisering" af samfundet. Ungdomsoprøret gav denne proces et kraftigt skub fremad, men startede den ikke. Hverdagslivets uformelle normer var allerede tidligere begyndt at brede sig til stadig andre livsområder. Det blev vanskeligere at skelne hverdag fra fritid og fra fest. Det er som en reaktion mod denne afritualisering, at flere og flere unge vestlige mennesker griber til udenomsvestlige inspirationskilder for at opnå mening i normaliteten.

Nu vil nogen måske mene, at det er et udtryk for umodenhed og autoritære tilbøjelig-

heder at ville have ritualer at klynge sig til. Ikke desto mindre lærer antropologien os at mange forskellige samfund skaber ritualer, som i fortættet og dramatiseret form giver deltageren en nøgle til at håndtere vanskelige faser i menneskelivet. Her er det overgangen fra dreng til mand, som interesserer. Ritualer giver tryghed, og fornemmelse for at en kaotisk og fremmed verden er meningsfuld, genkendelig og struktureret. Uden ritualer føler mange mennesker sig tomme og ensomme, de mangler faste holdpunkter for sikkert at udvikle deres identitet.

Genritualisering

I antologien "Sport in the Socio-cultural Process" er der fremlagt flere interessante analyser af moderne sport ud fra en antropologisk synsvinkel. Det vil sige, at forskerne i stedet for at tage den selvforståelse som idrætsudøverne og – lederne udtrykker som udgangspunkt, analyserer sporten så vidt muligt "udefra", som var det en "fremmed kultur". Antropologen Shirley Fiske har analyseret de amerikanske universiteters rugby, som en maskulin initiationsceremoni, som leder de unge ind i de voksnes rækker. Med udgangspunkt i Van Genneps klassiker fra 1909, "Les Rites de Passage" slår hun fast, at overgangen fra at være barn til at blive voksen er den mest centrale transformationsfase i det sociale liv, for her fortættes den fornufts- og følelsesmæssige træning til voksenlivets værdier. Hun fortsætter i Van Genneps ånd med at sige, at i ethvert samfund må der udvikles måder til at tilegne sig voksenlivets normer i dramatisk form.

Hvor Van Gennep primært ser initiationen som en iscenesættelse af identitetsforandringer gennem overgangen fra den verdslige til den hellige verden, ser forskerne Whiting og Young først og fremmest initiationen som en overgangsrite, der betoner udviklingen af kønsidentitet. Whiting opstillede fire kriterier, hvoraf mindst et skulle være opfyldt for, at man kunne tale om en manddomsinitiation: 1) smertefulde indgreb udført af voksne mænd, 2) operative indgreb i genitalierne, 3) afsondrethed fra kvinder, 4) manddomsprøver. Fiske overførte så disse

universelle kriterier på moderne amerikansk rugby og fandt at bortset fra punkt 2 var alle kriterierne opfyldt.

Uden endnu at gå i detaljer med den nutidige orientalske kampkunst, som den dyrkes i vesten, mener jeg, at dette også i vid udstrækning gælder her. Trænerens rolle som indpisker og absolut autoritet kan være elementer i punkt 1. Som en illustration af punkt 2 foregår megen kampkunst og næsten al konkurrence heri kønsadskilt. Endelig kan den hårde del af kampkunstens spektrum ses som en manddomsprøve, som kan føre til udstødelse eller selvforagt, hvis man opleves som for svag, kvindelig, barnlig eller bøsset (pkt.4).

Frank W. Young fremhævede, at i en egentlig overgangsrite vil den maskuline solidaritets sociale betydning være så dramatisk, at oplevelsen bliver meget intens og nærmest uforglemmelig. Overført på nutidige danske forhold kunne man tilføje, at netop "sportshistorier" har næsten eller helt den samme store betydning for den maskuline identitetsdannelse som erindringer fra et andet mandligt fællesskab, soldaterhistorierne. Af andre elementer i en moderne sportsinitiation, som Fiske finder, og som i en vis udstrækning kan genfindes i nutidige danske forhold, kan nævnes stigmatisering af de som forlader den maskuline kult verden midt i en sæson, tabuer i træningstiden, såsom forbud mod alkohol og særlige diæter, brugen af éns dragter, barsk og udmattende fysisk aktivitet, udhævning i en særlig sfære over eller ved siden af hverdagslivet og transformation af den daglige identitet.

I en lige så antropologisk orienteret artikel kaldet "The American Seasonal Masculinity Rites" har Arnold R. Beisser givet vigtige indfaldsvinkler på sport som initiationsrite. Mange mænd, siger han, lever fra en sportsbegivenhed til den næste, således at sport bliver det vigtigste i deres liv. Ifølge Beisser udgør kvinder en meget dominerende del af moderne drengebørns sociale kontaktflade. En af de første mænd som drenge, der ikke har særlig kontakt med deres fader, kan tage som forbillede er idrætsinstruktøren. I idrætsudøvelsen kan drenge forlade den kvindelige indflydelsessfære og indgå i en mandighedskult ledet af ældre mænd.

En ungdomsinitiation kan ifølge Beisser i

nogle "primitive kulturer" gennemføres i én enkelt kort ceremoni, en manddomsprøve, som f.eks. kan bestå i, at en tand slås ud. Dette markerer for den initierede, at han kan sige "i dag er jeg blevet en mand."

Smerte, død og renselse

Hvis vi følger de amerikanske forskeres tankegang, kan vi sige, at til trods for den generelle afritualiseringsproces overvintrer og blomstrer ritualerne i sportens verden. Dette er efter min mening rigtigt. I så fald er der vel ingen grund til at dyrke østerlandsk kampkunst, vi har jo vores fodbold! Nej, for det må retfærdigvis siges, at det rituelle element i den moderne sport er noget afbleget i forhold til en traditionel manddomsinitiation i stammen. Introduktionen af den østerlandske kampkunst i vest, er faktisk et vidnesbyrd, om det blodfattige i sportens ritualer. Der er nemlig markante forskelle mellem fodbold og karate. Det meste af den orientalske kampkunst er meget mere tungt ritualiseret end fodbold:

Kampkunsten er udhævet i en sfære, hvis adskilthed fra det øvrige samfundsliv er skarpt markeret. Rummet hvor kampkunsten dyrkes hedder dojo, som betyder helligt rum, eller "stedet hvor man studerer vejen". For at komme ind i dette rum skal man være ren og være iklædt en hvid dragt, som symbol på denne renhed. Skiftet fra omverden til "indverden" markeres ved et buk ved tærsklen til rummet. Dermed er man endnu ikke inde i selve træningsceremonien. For at nå dertil kræves der en sindets renselse gennem meditation. Herved søges bevidstheden tømt for alle hverdagens tanker og trængsler til fordel for en kommende total opslugthed i kampens kunst. Dernæst følger elevernes buk til "sensei" (læreren), og hans til dem. Måske bukkes der også til de ekstremt vigtige symboliseringer: Det japanske flag og karates (den tomme hånds) symbol. Først derefter starter undervisningen. De samme ritualer udføres i omvendt rækkefølge, når aktørerne forlader kampkunstens sfære.

I mange stammekulturer bringes unge mænd ved deres overgang fra barndom til manddom i en tilstand, hvor de kommer tæt på døden, oplever stærke smerter og eventu-

elt ekstase. Kvinder har et sådant overgangsritual lige for hånden i form af deres evne til at føde, men mange mænd føler et behov for at opsøge disse ekstremer. Normalt anser vi smerte for noget, der skal undgås, og erkendelsen om at vi skal dø søger vi at lægge låg på. Men giver bevidstheden om at vi skal dø ikke livet mening? Vores dødelighed sætter livets enestående karakter i relief. Hvert sekund bliver kostbart og potentielt meningsfuldt. Hører smerte ikke menneskelivet til? Uden at ville argumentere for barbariske manddomsprøver, vil jeg spørge: Er oplevelsen af smerte ikke lige så meget en del af menneskelivet som oplevelsen af kærlighed? Er det da ikke bedre at gå smerten i møde i stedet for at fortrænge den? Dermed ikke være sagt, at man bevidst bør opsøge smerten, men at dyrke en fysisk aktivitet, hvor man risikerer at føle smerte, er ikke i sig selv negativt. At åbne sig for kærligheden kan i øvrigt også medføre en blottelse overfor smerten, hvis kærligheden ikke gengældes. Det er den risiko, man må løbe, hvis man vil opnå noget.

Dødstruslen og smerterne åbner mennesker, så den aktuelle erfaring bliver skelsættende og lagres dybt i personligheden. Denne åbning sker måske, fordi mennesker forsøger at forlade deres egen krop og psyke på grund af smerte og dødspresset. De befinder sig på grænsen af deres normale beskyttende panser. I en vis forstand forlader de slutelig deres hidtidige jeg, for det menneske der kommer ud af den ekstreme oplevelse er ikke det samme som det, der kom ind. Hvis oplevelsen er negativ efterlader den et traume, et psykisk sår. En positiv oplevelse kan derimod medvirke til en grundstemning af klarhed og meningsfuldhed. Individet får sit tilhørsforhold til gruppen bekræftet gennem at klare manddomsprøven, og følelsen af på sin egen krop at forstå, hvad det vil sige at være en voksen mand, styrkes.

I de traditionelt dyrkede orientalske kampkunster sker initiationen som en langvarig fremadskriden. Målet er at gå fra en tilstand af stærk bundethed af eget ego til en følelse af forbundethed med hele universet. Når man dette stadium er man avanceret fra elev til mester. På det ydre plan markeres denne overgang ved erhvervelsen af det sorte bælte, men inden da skal man have

avanceret gennem en lang række forskellige bæltegrader og farver.

I japansk kampkunst får man ikke lov til at glemme sin egen dødelighed. I judoens stranguleringer og karates markeringer af slag mod strube og tinding markeres dødens nærvær, som en levende realitet. Det er faktisk netop det, der skaber den optimale koncentration, som udmærker den orientalske kampkunst, og som kan gøre enhver dansk pædagog grøn af misundelse. Når en knyt-næve er på vej mod din overmund, er der ikke plads til slinger i valsen. Hvis ikke du flytter dig, kan du godt købe et nyt gebis. Når unge mænd føler suget fra den orientalske kampkunst skyldes det, at i kampen er man nødt til at være 100% til stede. Fantasien kan vandre ud af vinduet i en geografitime, men det kan være fatalt at miste opmærksomheden i en lektion i kung fu. Og når alt kommer til alt har særlig drenge altid søgt mod kampens nærvær, på græsplænen eller i skolegården. Kampkunstens opgave er at skole denne diffust aggressive drift i konstruktiv retning, til selvudvikling, tilstedeværelse og respekt for modstanderen. Det er klart, at der kræves en vis disciplin i et lokale, hvor der arbejdes med så højeksplosive teknikker. Ukontrolleret aggression mellem udøvere, som bruger sådanne våben kan være fatal.

Følelsen af ekstase kan opstå som følge af hyperventilation, altså hurtigt og dybt åndedræt. I karate og taekwondo bruges der stærke lyde (kiaï), som samtidig med bestemte bevægelser gentages af alle på samme tid. Herved kan der skabes en atmosfære, som minder om stammedansens oparbejdelse af ekstase gennem konstant udstødning af én bestemt lyd i flok.

Til forskel fra fodbold bygger orientalsk kampkunst på den direkte fysiske kamp mand mod mand. Nu vil nogen måske mene, at det gør fodbold efterhånden også, men det er ikke spillets ide. Den kropslige nærhed, berøringerne, følelsen og lugten af en krop tæt på dig, af sved, måske blod og et pumpende åndedræt, er med til at give kampkunsten dens særlige aura. I et berøringsfattigt samfund, vil kampkunsten altid vække fascination og forargelse. Kropsværkernes flow er med til at give udøveren fornemmelsen af transformation. Bevægelserne er

nye, musklerne forandres, og den ny identitet som han søger at opbygge implicerer en anden energi (ki) og et nyt kropsligt og sjæleligt centrum (hara). Som i enhver effektiv initiationsceremoni er det hele identiteten, som søges forandret.

Finale

Den vestlige verdens ideologi om (materiel) "vækst" og "fremskridt" og den rekordorienterede vestlige kropskultur; sport er gået en sejrsgang over hele jordkloden gennem det sidste århundrede. Samtidig med denne kulturelle eksport oplever vi det besynderlige, at man i de store vestlige byer importerer eksotisk kropskultur i et rasende tempo. Hvor kvinderne dyrker arabisk mavedans og afroamerikanske danseformer, dyrker drengene og mændene orientalsk kampkunst.

Det eksotiske skræmmer mange, fordi vi er bange for at få rykket gulvtæppet væk under vores mere eller mindre befæstede identitet som danskere og vesterlændinge. Samtidig tiltrækkes vi af det eksotiske som af et spejl, der viser os, hvem vi er: Mødet med det fremmedartede er et møde med det vi ikke er, hvilket giver os en mulighed for at erfare hvem vi så er. Efter min opfattelse bør vi tilnærme os det eksotiske med åbenhed og skepsis. Vi bør fastholde grundlæggende elementer i vores egen identitet for sikkert at kunne integrere nye værensformer i vores personlighed. Den vestlige verdens ideologiske (men ikke altid praktisk realiserede) grundsætninger om humanisme, menneskerettigheder og ytringsfrihed er uvurderlige for opbyggelsen af en stærk og god identitet. Karatemanden kan måske udvikle sig ved at fornemme sin kienergi, men han bør samtidig fastholde sin rodfæstethed i en vestlig demokratitradition og undlade at deponere sin vilje hos en plump og autoritær dansk udgave af en japansk "sensei" (mester).

Unge mænds og drenges optagethed af orientalsk kampkunst bør ikke i sig selv ses som et krisetegn. Der er mindst fire grupper som bjergtages af kampkunsten. De angste unge som ønsker at lære selvforsvar og få selvtilid gennem kampkunst. Her er der også en del piger med. Dertil kommer de eks-

- Litteraturliste:
- Anesaki, M., *History of Japanese Religion*, Rutland, Vermont & Tokyo, 1928.
- Beisser, A., *The American Seasonal Masculinity Rites*, i Hart, se nedenfor, s. 259ff.
- Blomberg, T., *Taoismens mysterier*, London, 1973.
- Bonde, H., *Judo – den milde vej*, København, 1989 (Borgens Forlag) – Den gule bølge, judo mellem eksotisering og sportificering. Idrætshistorisk årbog, Odense, 1990, s. 153-181.
- Kroppens sprog, dansk idræt i køns- og religiønsociologisk lys, 1880 – ca. 1935, Ph.D.-afhandling indleveret til bedømmelse, dec. 1990.
- Broen fra drengedrømme til manddomsport som overgangsritual. Artikel i *Skrifttæske for Københavns Universitets Center for kvindeforskning*. Tema: Mandekultur, Red: Rosenbeck, B., og Bonde H. udkommer o. maj, 1991.
- Mandighed og sport – mandens krop og psykologi i idrætsforskning, (udkommer på Odense Universitetsforlag medio 1991).
- Brousse, M., "Du Samurai à l'Athlète: l'Essor du judo en France", *Sport-Histoire, Revue Internationale des Sports et des Jeux*, Toulouse, Privat, nr. 3, 1989, pp. 11-25.
- Deshimaru, T., *The Zen Way to the Martial Arts*, London, 1982.
- Draeger, D.F., *The Martial Arts and Ways of Japan*, bind 1-3. New York og Tokyo, 1973 og 74.
- Dumoulin, H., *Zen, Geschichte und Gestalt*, Bern, 1959.
- Dürckheim, K.G., Hara, Die Erdmitte der Menschen, Bern/München/Wien, 1985 (11. oplag).
- European Society for the Scientific Study of Judo, *Bibliographical Notes*, Bordeaux, 1989, ed. Brousse, M.
- Fiske, S., *Pigskin Review: An American Initiative*, on, i Hart, se nedenfor, s. 244.
- Greger, N.H., *Teologi og kultur*, Århus, 1988.
- Goodger, J. M., "Judo Players as a Gnostic Sect", *Religion*, nr. 12, London, 1980, 333-344 pp.
- Goodger B. C., *The Development of Judo in Britain: A Sociological Study*, Ph. D., Thesis of the University of London, 1981, 442 p.
- Goodger J. M., *Judo, a Changing Culture*, Ph. D., Thesis of the University of London, 1981, 470 p.
- Guttmann, A., *From Ritual to Record*, New York, 1978.
- Hammitzsch, H., *Zen in der Kunst der Tee-Zeremonie*, Bern og München, 1958.
- Hart, M. M., *Sport in the Sociocultural Process*, Dubuque, Iowa, 1972, s. 222ff, sektionen "Rites of Passage and Sexual Identity".
- Harrison, E.J., *The Fighting Spirit of Japan*, London, 1955.

permitterende unge, som ønsker at åbne op for andre opfattelser af virkeligheden, og som ønsker at arbejde med alternative kropsoptættelser og bevægelsesmønstre. Her skal det erindres, at der i den orientalske kampkunsts filosofiske tradition ligger en spændende udfordring til vestlig rationalisme. Så er der en gruppe unge, som især er optaget af den sportificerede kampkunst, som er organiseret lige som al anden moderne konkurrence, hvor interessen for medaljer og oprykning i højere divisioner spiller en stor rolle.

Endelig er der den gruppe, som i særlig grad socialpædagogerne kommer i berøring med. Det er de drenge og unge mænd, som er diffuse og rodløse. Ofte har de svært ved at tilpasse sig lærersreglerne for omgang med andre mennesker i skole og hjem. Det er hos disse unge vi finder det paradoks, at de frivilligt indordner sig under karatens barske mandstugt, mens de i skolen glimrer engagement i kampkunst udsender disse drenge et signal om, at de ønsker grænser, men at grænserne skal indhegne en fascinerende aktivitet. Deres sprog er primært kroppens og kampens, og er pædagogisk stand til at fortolke og tale dette sprog får han/hun en nøgle til drengenes fantasi og drømme, hvad der for dem er alt. En del drenge har behov for at søge stærke udfordringer og gennemgå barske manddomsprøver for virkelig at føle, at de lever og er mandlige kønsvæsner. Pædagogens opgave er ikke at hindre dette, men at sørge for, at de gør det af egen fri vilje og uden at skade sig selv og andre.

Måske kan pædagogen endog på længere sigt hjælpe drengene med at udvikle en etik og autoritetskritik i forbindelse med deres kampkunst. Ellers endog, når han har vundet deres tillid, åbne deres øjne op for fascinationen ved andre sprog: Videnskaben, kunsten og den mundtlige udtryksfuldhed. Måske skal pædagogen slet ikke gøre det for drengenes skyld, men for sin egen. Hvad har vi ikke mistet af fantasi, drømme og spænding i vores fortravlede, intellektuelle voksentlivserelse. Hvor er drengedrømmene blevet af? Hvad kan nijaen give os?

- Herrigel, E., Bueskydning og Zen, Haslev, 1971.
 Hvidtfeldt, A., Buddhismer, Indiske religioner 1, Kbh., 1982.
 Illustrated Kodokan Judo, Tokyo, 1955.
 Kano, J., Judo (jujutsu), Tokyo, 1937.
 Kawaishi, K., Standing Judo, London, 1963.
 - Ma Méthode Secrète de Judo, Paris, 1964. Koi-
 zumi, G., Judo (The Basic Technical Principles and Exercises), London, 1958.
 Korsgaard; O., Kredsgang, Kbh., 1986,
 - Fra ritual til ritual, Centring, 1987/2, s. 223 -
 243.
 Leach, J., Ritual, International Encyclopedia of
 the Social Sciences, 1968, 13, 520-526.
 Leggett, T., A First Zen Reader, Rutland - Ver-
 mont og Tokyo, 1960.
 - Zen and the Ways, London, 1978.
 Matsumae, S., Toward an Understanding of Budo
 Thought, Tokai, 1987.
 Moore S. & Meyerhoff B., (red.) Secular Ritual,
 Amsterdam, 1977.
 Müller, I.P., Mit System, Kbh., 1904.
 - My Breathing System, London, 1914.
 - Mit åndedrætssystem, Kbh., 1915.
 Mifune, K., Canon of Judo, Tokyo, 1961.
 Musashi, M., A Book of Five Rings, London, 1974.
 Nielsen, H.J., Fodboldenglen, Viborg, 1979.
 Pirsig, R.M., Zen og kunsten at vedligeholde en
 motorcykel (en undersøgelse af værdier),
 København, 1977.
 Ratti, L. og Westbrook, A., Secrets of the Samurai
 (A Survey of the Martial Arts of Feudal Ja-
 pan), Rutland - Vermont og Tokyo, 1973.
 Random, M., The Martial Arts, London, 1977.
 Reay, T. og Hobbs, G., The Illustrated Guide to
 Judo, London, 1979.
 Satyarthi, S.D., Kinesisk Akupunkturmassage,
 Kbh., 1984.
 Schmidt, L-H., Kroppen i focus, Gerlev, 1982.
 Smith, R.W., (red.), A Complete Guide to Judo, its
 Story and Practice, Rutland - Vermont og To-
 kyoo, 1958 (inkl. bibliografi)
 Steenstrup, C., Japans idehistorie, Kbh., 1980.
 Stratz, C.H., Die Körperformen der Japaner,
 Stuttgart, 1919 (opr. 1902)
 Suzuki, D.T., Zen and Japanese Culture, New
 York, 1958.
 Tao Te King, København, 1982.
 Turnbull, S.R., The Book of the Samurai, London,
 1986.
 Van Gennep, A., Rites de passage, Paris, 1909.
 Watts, A.W., Zen-buddhismer, Ringkøbing, 1962.
 Yokoyama, sakujiro og Eisuke oshima, Judo, To-
 kyoo, 1915.

Fascinationen af det eksotiske og
 kampkunsten er ikke noget udven-
 digt, noget der kun interesserer forske-
 ren i mig, men også en central del af mit
 liv. Da jeg var tolv år gammel, kom en
 japansk sortbælte til min by, Tåstrup,
 og han startede en judoklub. Min barn-
 domsven Peter Andersen fortalte med
 store øjne og hviskende stemme, at der
 var kommet en japaner til byen, som
 kunne noget mystisk, som hed judo. Vi
 mødte op, blev iklædt hvide kimonoer
 og bæltter, sad på række foran træneren
 og bukkede for ham. Når vi blev kastet
 af ham ænsede vi i reglen ikke, hvad
 der skete, det gik for hurtigt, og var for
 teknisk brilliant. Det var en del af hans
 "magi", ligesom hans mærkelige lyde,
 når han sloges, og hans uforståelige
 sprog. Efterhånden tilegnede vi os man-
 ge af de nødvendige tekniske gloser på
 dette fremmedartede sprog. Japaneren,
 Aoki, forlod byen, og jeg drog ind til Ho-
 vedstaden og byens førende klub,
 Brønshøj, for at blive elitejudoudøver.
 Glemte var alt det eksotiske, som oprin-
 deligt havde draget min ven og mig til
 judo. Nu var det medaljer, rekorder og
 Danmarks mesterskaber, som var livets
 sande mening. På mange måder var ogs-
 så dette en herlig og udviklende tid,
 men år efter år at skulle bekræfte eller
 helst overgå sine præstationer, var for
 meget i længden. Pludselig lå jeg der
 med kronisk smerter i den stærke,
 spændte lange rygmuskel, jeg ellers
 havde været så stolt af. Efter flere års
 søgen genopdagede og udvidede jeg mit
 kendskab til det eksotiske, således at
 jeg fik nye bevæggrunde til at fortsætte
 med judo, og stadig holder ved som 32-
 årig, skønt alle mine kammerater fra
 konkurrenceholdet forlængst er stop-
 pet.

Hans Bonde er historiker, ansat ved Kbh.'s Universitet
 og tidligere danmarksmester i judo.